

אטד ערבי *Lycium shawii* - פורח במדבר (נובמבר 2015)

כתב: אבי שמידע

אטד ערבי *Lycium shawii* הוא שיח קוצני בעל ענפים מקושטים הכולל בישראל 4 מינים שונים: **אטד ערבי** שכיח בחבל המדברי בערוצי ואדיות; **אטד החוף** גדל בקירבת בחוף הים ובמיוחד בחולות **ואטד אירופי** גדל בחבל הים-תיכוני ההררי. ההבחנה בין המינים קשה ולרוב אנו מגדירים את מין האטד על פי המיקום הגיאוגרפי ופחות על פי ההבדלים המורפולוגיים המאפיינים כל מין ומין: **אטד אירופי** מצטיין בפירות שחורים, **לאטד החוף** ו**לאטד ערבי** פירות בצבע אדום והעלים של **אטד החוף** בשרניים במקצת. ואולם, בשדה קיימות אוכלוסיות רבות שבהן נמצא צורות מעבר, למשל שיחים עם פרי אדום בצד שיחים עם פרי שחור. לכן יש המאחדים את שלושת המין הללו למין ביולוגי אחד - **אטד אירופי**.

אטד ערבי - מראה כללי. מימין- צילם: אבי שמידע ©; משמאל - צילם: קלאוס הולצאפפל ©

תכונה אקולוגית האופיינית לכל מיני **האטד** היא יכולת הלבול והפריחה המהירים שלו מיד לאחר הגשם, ללא תלות בעונה. האטד מבלבל ומנץ עלים חדשים מספר ימים מועט לאחר הגשם וגם פורח. השנה תשע"ו, ירדו בסוף ספטמבר, 21.9.2015 גשמים עזים בנגב ובערבה לאחר תקופת קיץ יובשנית במיוחד. בכל ערוצי הוואדיות בהם ירד כתם גשם גדול התחילה פריחת אטדים כבר 10 ימים לאחר האירוע ו-15 יום לאחר מכן האטד היה בשיא פריחה. דבורים ארוכות חדק (דבורה בודדת בת הסוג אמגילה Amegila, הקרובה לסוג אנתופורה Anthophora) ביקרה בפרחים בקביעות ואפילו צופיות בודדות לגמו בתאווה את

הצוף בפרחים. לכל מיני האטד בישראל מבנה פרח דומה מאוד: צינור צר בן 9 מ"מ, המתרחב כלפי אוגן הפרח הנושא חמש אונות משולשות בצבע סגול בהיר; האבקנים מעורים בצינור הכותרת ובולטים בצבע לבנבן מעט מעל מפתח הכותרת; הפרח פרוטאנדרי ברור, קודם מבשילים האבקנים ורק לאחר מכן הצלקת הירוקה המתארכת מעט בהבשלתה מעל קומת המאבקים. גם חרקים קטנים, נקבות זבובים ודבורים זעירות באות לאסוף אבקה בשלב הזכרי של הפרח.

אטד ערבי - פרחים. מימין - צילמה: אראלה הרי ©; במרכז - צילם: בני שלמון ©;
משמאל - צילם: עוז גולן ©
להגדלה - לחצו על התמונות

האטד נזכר בתנ"ך בכמה מקומות ובמיוחד במשל יותם: "ויאמרו של העצים אל האטד: לך אתה מלך עלינו..... ותצא אש מן האטד ותאכל את ארזי הלבנון". אולם אין בטחון כי האטד התנ"כי הוא אמנם שיח האטד שלנו. יש המשערים כי האטד הוא **שיזף מצוי** או שיח קוצני אחר. להפתעתנו קיבלנו חיזוק לזיהוי של האטד התנ"כי עם המין המקובל כיום בזכות כפריים מאזור כרך במואב אשר בירדן: בעוד ששמו של האטד בערבית בכל רחבי מדבריות המזרח-התיכון הוא "**אל-עֶסְג'**", הרי בכפר טייבה ידוע שמו כ"אטד" כלומר השם התנ"כי המקורי. בדיקה שערך עבורנו חוקר האסלאם פרופ' מיכאל לקר, העלתה כי אכן השם "אטד" ידוע כשם נרדף לשם עוסג' העונה לשם המדעי (*Lycium shawii arabicum*).

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א 2015 אטד ערבי *Lycium shawii* - פורח במדבר (נובמבר 2015),
"פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/lycium-shawii-10-2015>